

Yaradılış ve Evrim

Güncel Önkal

Yaradılış düşüncesi neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir düşüncedir. İnsanoğlu doğada gördüğü, duyularına konu olan olaylara tamamıyla anlam verememiş, bilgisinin sınırlarını zorlayan evreni anlamlandırma bağlamında kendisinden daha güçlü varlıkların, hatta varlıküstü varlıkların olduğuna inanmıştır.[1] İnsanın kendisini yaratılmış olarak adletmesi sadece doğa olaylarına dair bilgi yoksunluğunu değil, insanın doğaya ve diğer canlılara hakim olma mücadelesini de imler. Dolayısıyla, yaratılmış olan kutsallığı barındıran doğa, yaradanın bir yansıması olduğu kadar, asil şaheser insanın kendisidir kutsal metinlere göre.[2] Tüm doğa adeta insanın ayaklarının altına serilmiş, onun kullanımına sınırsızca sunulmuştur. [3]

Yaratılmış doğa ve insan tasavvuru felsefi açıdan pek çok kolaylık içermektedir. Zamanda-mekanda sonluluk/sonsuzluk, varolanların/varoluşun gayesi, insan antropolojisinin düşünsel kökenleri anlam kazanır. Herşey nihayetinde yaradanın eseridir. Bu noktadan hareketle metafizik, etik ve epistemoloji alanında kendi içinde tutarlı ve fazlasıyla sorgulamaya neden bırakmayacak eserler verilmiştir. Bilginin sınırı problemi, görünemeyen ve tam anlamıyla kavranamayanın nihai bir nedene bağlanması ile yerini akli rahatlığa ve güven duygusuna bırakır. Özellikle kutsal kitaplardan hareketle felsefenin din ile içiçe geçtiği açıklamalar fazlasıyla taraftar bulmuştur.[4] İslam felsefesinin başlangıcından Tasavvuf Metafizik'i'nin oluşumuna kadar geçen yüzyıllarda İslam filozoflarının başlıca konusu Kur'an'ın açıklanması ve Allah'ın varlığının, birliğinin ve bilgisinin felsefi olarak temellendirmesiydi.[5] Hıristiyan düşünce geleneğinde ise özellikle 19.yy da olgun biçimine William Paley'in Doğal Teoloji (1802) adlı kitabıyla kavuştuğumuz "Zeki Tasarımcı Argümanı" bu türden filozo-teolojik bir argümandır ki halen kolay kolay tam anlamıyla yıkılabilmiş bir sav değildir. İslam felsefesinden farklı olarak Hıristiyan geleneğinin özellikle 18.yy sonrası din felsefesi çalışmalarında amaç yaradılışın imkanının empirik kanıtlarını ulaştırmaktır.[6]

Yaradılışın gerçek olduğunu savunan din adamları ve filozoflar Tanrı kanıtlarını doğadaki çokluğun birlikten nasıl sūdūr ettiğine dayandırır. İnsanda öyle ya da böyle bir yaratıcı fikri zihninde vardır. İnsan doğada bunun çeşitli kanıtlarını doğanın düzenli işleyişinden, doğanın teleolojik yapısından, yeganeliğinden ve taklit edilemezliğinden hareketle savundular. Doğaya ilişkin gözlemlerimizden doğadaki düzenin ve tasarımılanmışlığının kanıtlarına varmak hiç de zor değildir. Ancak doğanın gerçekten ne olduğuna dair bilginin çağlar geçtikçe ilerlemesi, bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler, özellikle biyolojideki genetik açıklamaların ağırlık kazanması bambaşka tartışmaların kapısını aralamıştır.

Evrim düşüncesi ise, özellikle Darwin ile anılan 'doğal seçim' mekanizması güdümünde, doğadaki çeşitliliğin kendi iç dinamiklerinin bir sonucu olduğunun gösterilmesine dayalı bir biyolojik açıklama modelidir. Bu açıklama modelinin ilk önermelerinde, türleşerek ilerleyen muazzam bir çoğalma savı görülür.[7] Evrim düşüncesinin yaratılmış doğa tasavvuruna göre bir anda kabul edilemez gözükmemesinin altında özellikle insan aklının zamansallaştırma kognisyonundaki tek çeşitlilik yatar: "Evrimsel değişimin ne denli uzun olduğunu anlamaktan uzağızdır." [8] Daha açık bir ifadeyle evrim düşüncesi insanın bir anda tahayyül edemeyeceği uzun çağların sonucunda gerçekleşmiş bir karışma ve ayrılma dinamiğinin adıdır. Evrim düşüncesi, kökeni değil ama işleyiş sürecini açıklayarak yaradılış düşüncesinden ayrılır. Evrimci bilimadamları kendilerine yöneltilen eleştirileri de süreç olma bakımından dünyanın anlaşılabilirliğini olmasından kaynaklandığı şeklinde yanıtlarlar. Doğanın

yaratılmış olduğuna dair akli, mantiki kanıtlar olduğu kadar; evrimleşerek ilerlediğine dair biyolojik, jeolojik kanıtlar ortaya konabilir. Bu durumda bilim ile inanç arasında yaşanabilecek çekişme gün yüzüne çıkar. Oysa ki, bilimsel eleştiriler evrim olgusunun açıklanmasında duyulan kimi eksiklikleri, yetersizlikleri ele almalı ve kuramın daha doyurucu hale gelebilmesinin yolunu açmalıdır.[9]

Evrım düşüncesi sadece çekişmelerle, yaratılmış doğa açıklaması karşısında ele alınamaz. Zira Müslüman filozoflarından birkaçı doğa açıklamalarında yaradılışı her ne kadar vazgeçilemez görseler bile doğadaki çeşitliliğin ve değişimin belli türde bir evrim dinamiğine bağlı olduklarının örneklerini Darwin'den çok çok önce verdiler.[10]

Sözün kısası; kendisini ve geniş anlamda evreni tanımlama çabası içindeki insan sonu gelmez sorularına ya yaradılışçı ya da evrimci düşünce sistemi içinde yanıtlar bulmaya çalışmıştır. Yirminci yüzyıla kadar uzanan süreçte pek çok hararetli tartışmalara yol açan bu gerilim bilimin neliği sorusuna da yol açabilecek kadar geniş boyutlara varmıştır günümüzde. Biyoloji felsefesi açısından sorun özellikle biyolojinin güvenerek kullandığı pek çok kavramın ve ayırımın temellendirilmesi noktasında boşlukların felsefi argümanlarla tartışılması noktasında düğümlenmektedir.

Notlar:

[1] David Hume, Dinin Doğal Tarihi'nde insanın üstün varlıklara inanma eğilimini çok ayrıntılı şekilde açıklar. Bknz: The Natural History of Religion, (Ed. H. E. Root)., Stanford, Calif., Stanford University Press, 1957.

[2] Örneğin, bknz: Kur'an: Rûm Sûresi 11, 20, 21, 27. ayetler; Â'râf Sûresi 54. ayet. Doğanın şaaşası varlığın yaradılmış olduğunun, kısacası yaradan bir Allah'ın varlığının delilidir.

[3] Aynı şekilde İncil, Genesis: 1:1-2:3'de geçer.

[4] Din ile felsefenin tarihsel olarak hangi noktada birbirinden ayrı düşünölebileceğini kestirmek zordur. Dinin felsefe, felsefenin din sayıldığı dönemlerden sonra felsefe ve dinin birbirleriyle ilişkisi halen çeşitli boyutlarda sürmektedir. Bu ilişki için bknz: Philosophy and Religion: From Plato to Postmodernism, Max Charlesworth, Oxford, Oneworld Publications, 2002.

[5] Bu zengin düşünsel birikim için bknz: Henry Corbin, İslam Felsefesi Tarihi, 2 Cilt (çev: Ahmet Arslan), İstanbul, İletişim, 5. Baskı, 2004.

[6] Bu gelenek için bknz: Antony Flew, God and Philosophy, London, Hutchinson of London, 1966.

[7] Bknz: Charles Darwin, Türlerin Kökeni, (çev: Orhan Tuncay), İstanbul, Gün Yayıncılık, ss.104-150.

[8] Richard Dawkins, Kör Saatçi, (çev. Feryal Halatçı), Ankara, TÜBİTAK Yayınları, 4. Basım, Ağustos 2002, s.50.

[9] Cemal Yıldırım, Evrim Kuramı ve Bağnazlık, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1989, s.65.

[10] Doğayı açıklamakta tek başına Tanrı kanıtlarının yeterli olmayıp evrimci bir sürecin de olabileceğini savunanlardan akla ilk gelen isimler; Cahiz, İbn Miskeveyh, Mevlana, Mustafa Sabri, Hamdi Yazır, İsmaili ve Druze kozmogonistleri.